

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สำหรับประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนาโดยทั่ว ๆ ไปนั้น ความสำคัญอยู่ที่การพัฒนาการเศรษฐกิจ และการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศดังกล่าวรวมทั้งประเทศไทย การเกษตร เป็นรากฐานที่สำคัญที่สุด ซึ่งวิวัฒนาการหรือประวัติศาสตร์ในด้านเศรษฐกิจนั้น ความเจริญในด้านอุตสาหกรรมจะทองริเริ่มมาจากความเจริญในด้านเกษตรเสียก่อน จึงกล่าวได้ว่า การเกษตรกรรมหรือเกษตรกรแต่ละคนมีส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยิ่ง สำหรับประเทศไทยถึงแม้จะเร่งพัฒนาโดยการขยายอุตสาหกรรมออกไปก็ตาม ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๑๙ ก็ยังมุ่งในการเร่งรัดพัฒนาการเกษตร ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นอันดับแรก

นโยบายการเกษตรของประเทศไทยสืบเนื่องมาจากการมีไรนาเป็นของตนเอง เกษตรกรมีความรู้ น้อย การผลิตอาศัยวิธีการสืบเนื่องมาแต่บรรพบุรุษ และการตัดสินใจเป็นไปอย่างเสรี บางครั้งเกษตรกรมีความตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตแต่ยังไม่มีความรู้ จะเห็นได้ว่าการจัดดำเนินงานเป็นปัจจัยที่ทำได้ยากที่สุดในการเกษตรของคนไทย ฉะนั้นจึงเป็นเรื่องและหน้าที่ของรัฐบาลที่จะจัดทำให้คนชน แผนพัฒนาที่เร่งด่วน ถูกทอดทิ้ง หลุดวิสัยการและขอเท็จจริง โครงการและแผนงานต่าง ๆ ที่มั่นคง และแน่นอนเป็นสิ่งจำเป็นขั้นต้น รัฐบาลตระหนักถึงปัญหาข้อนี้ ในระยะเวลาที่ยาวนาน รัฐบาลจึงได้พยายามที่จะบริหารประเทศไทยให้ก้าวหน้า โดยยึดถือแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นแนวทาง วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ในการพัฒนาการเกษตรกรรมได้วางไว้สำหรับปัญหาต่าง ๆ ของการเกษตร เช่น การเพิ่มปริมาณและปรับปรุงคุณภาพของการผลิตทางเกษตร ขยายประเภทการผลิตทางเกษตร ปรับปรุงวิธีการผลิตแบบใหม่ เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่ และรายได้จากการผลิต การส่งเสริมระบบครอบครัวที่ดิน การตลาดและการสหกรณ์ ส่งเสริมให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนของตนโดยชอบธรรม ป้องกันมิให้เกษตรกรเสียเปรียบในเรื่องตลาด การเช่าที่ดิน และการกู้

เงินเอกชน ฯลฯ นอกจากในด้านเศรษฐกิจแล้ว การพัฒนาสังคมนับว่าเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจเช่นกัน วัตถุประสงค์หนึ่งของการพัฒนาประเทศก็คือ เพื่อปรับปรุงสภาพสังคมของเกษตรกรให้มีฐานะการครองชีพและสวัสดิการดีขึ้น

การวางแผนพัฒนาเรื่องใด ๆ ก็ตาม จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับลักษณะกว้าง ๆ ในเรื่องนั้นก่อนเท่าที่เคยเป็นมาในอดีต ความสนใจศึกษาในเรื่องภาวะเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรมีน้อยมาก สถิติข้อเท็จจริงต่าง ๆ จึงขาดตกบกพร่องอยู่มาก วิทยานิพนธ์เรื่องนี้จึงมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมทั่วไปของประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนเพื่อพัฒนาตามต่อไป

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม การประกอบอาชีพส่วนใหญ่คือการทำนา นอกจากนั้นมีการทำไร่หรือทำสวน ข้อมูลหรือสถิติต่าง ๆ มักเป็นข้อมูลของเกษตรกรโดยส่วนรวม อย่างไรก็ตามข้อมูลที่ประกอบอาชีพทำนานั้นมีมากที่สุด ในจำนวนผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทั้งหมด

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรไทยเป็นผู้ศึกษาไว้พอสมควร แต่ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในแต่ละท้องที่ ซึ่งปรากฏมากในระดับหมู่บ้าน จังหวัด และภาค จุดมุ่งหมายของการศึกษาก็เพียงเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง เช่น เพื่อประโยชน์ในด้านการพัฒนาชุมชน การชลประทาน การสหกรณ์ หรือโครงการโภชนาการชนบท เป็นต้น เพราะฉะนั้นผลของการวิจัยจึงเป็นเรื่องลักษณะเศรษฐกิจสังคมเฉพาะท้องที่แต่ละแห่ง เท่านั้น

สำหรับรายละเอียดของผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องจะได้พิจารณาควบคู่ไปกับผลการศึกษารายนี้ในบทที่ ๓, ๔ และ ๕

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การศึกษารายนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรของประเทศไทยในส่วนที่เป็นการวิจัยในเขตชนบท

ในค่านับปัจจัยทางสังคม เกษตรกรไทยโดยทั่วไปมีภาวะทางสังคมในระดับต่ำ เช่นการศึกษา การอนามัย มีการติดต่อกับสังคมภายนอกน้อยมาก และนอกจากนี้ยังมักเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ด่าหลังบางประการอีกด้วย

ในค่านับปัจจัยทางประชากร การทำงานของเกษตรกรไทยส่วนใหญ่เป็นการทำงานต่ำกว่าระดับ มีจำนวนแรงงานเกษตรเหลือเฟือ ทำให้มีเวลาว่างในรอบปีมากกว่าผู้ประกอบอาชีพอื่น นอกจากนี้การศึกษาก็ยังได้พยายามพิสูจน์สมมติฐานต่อไปนี้

สมมติฐานใหญ่ :

" เกษตรกรที่ทำนาเพียงอย่างเดียว น่าจะมีมาตรฐานความเป็นอยู่ทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคม มีการยอมรับเทคนิควิทยาการแทนใหม่ในระดับต่ำกว่า และมีทัศนคติบางประการด่าหลังกว่าเกษตรกรที่ทำนาและทำการเกษตรอย่างอื่นด้วย"

ทั้งนี้ โดยจะพิจารณากำกับดังนี้

๑. เกษตรกรที่ทำนาเพียงอย่างเดียว น่าจะมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่าเกษตรกรที่ทำนาและทำการเกษตรอย่างอื่นด้วย เช่น มีฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนต่ำกว่า มีหนี้สินมากกว่า และมีการออมทรัพย์น้อยกว่า

๒. เกษตรกรที่ทำนาเพียงอย่างเดียว น่าจะมีการเช่าที่ดินมากกว่า มีการใช้เทคนิคช่วยในการเพิ่มผลผลิตน้อยกว่า และมีเวลาว่างมากกว่าเกษตรกรที่ทำนาและทำการเกษตรอย่างอื่นด้วย

๓. เกษตรกรที่ทำนาเพียงอย่างเดียว น่าจะมีฐานะทางสังคมต่ำกว่า เช่น มีการศึกษาต่ำกว่า มีความทันสมัยในเรื่องการอนามัยและการรักษาพยาบาลน้อยกว่า มีการฟังวิทยุและการอ่านหนังสือพิมพ์น้อยกว่า และมีทัศนคติที่ด่าหลังมากกว่าเกษตรกรที่ทำนาและทำอย่างอื่นด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาถึงสภาพเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของเกษตรกรไทยในชนบทเป็นสำคัญ แต่โดยที่การศึกษาดังกล่าวมีขอบเขตกว้างมาก จึงมีอาจจะทำการศึกษารอบคอบได้ทุกปัจจัยที่เกี่ยวข้อง จึงได้พิจารณากำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

๑. ลักษณะทางเศรษฐกิจ

๑.๑ ที่ดิน

- ๑.๑.๑ ขนาดของที่ดินทำการเพาะปลูก ลักษณะการถือครองที่ดิน
- ๑.๑.๒ ความพอเพียงของที่ดินที่ประกอบกรเกษตร การขยายที่ดิน
- ๑.๑.๓ การเตรียมดิน การชลประทาน การใส่ปุ๋ย ยามาแมลง

๑.๒ ฐานะทางเศรษฐกิจ

- ๑.๒.๑ ฐานะทางเศรษฐกิจพิจารณาจากจำนวนและมูลค่าของของใช้ในครอบครอง
- ๑.๒.๒ ฐานะทางเศรษฐกิจในสายเกษตรของผู้นับถวายเป็น
- ๑.๒.๓ การกู้ยืม หนี้สิน และจำนวน

๒. ลักษณะทางสังคม

๒.๑ ระดับการศึกษา ความเห็นต่อการศึกษาของบุตร

๒.๒ การอนามัย

- ๒.๒.๑ น้ำดื่ม น้ำใช้ ที่เก็บน้ำ และการเก็บน้ำที่จะดื่ม
- ๒.๒.๒ สถานที่ไปรับการรักษาพยาบาลในกรณีที่เกิดเจ็บป่วย

๒.๓ การติดต่อกับโลกภายนอก

- ๒.๓.๑ การไปตลาด อำเภอ หรือจังหวัดอื่น
- ๒.๓.๒ การอ่านหนังสือพิมพ์ หรือหนังสืออื่น ๆ
- ๒.๓.๓ การฟังวิทยุ และเรื่องฟัง
- ๒.๓.๔ การดูโทรทัศน์
- ๒.๓.๕ การรู้จักบุคคลสำคัญ

๒.๔ ความเชื่อต่อสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ

- ๒.๔.๑ ความเชื่อเรื่องดวงชะตา
- ๒.๔.๒ ความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ การรคน้ำมันตะ การบนบานศาลกล่าว และการทูลหมอลูก

๓. ลักษณะทางประชากร

๓.๑ ขนาดและลักษณะของครอบครัว

๓.๒ จำนวนบุตรมีชีวิต

๓.๓ กำลังแรงงาน

๓.๓.๑ อาชีพของคนในครัวเรือนเกษตร

๓.๓.๒ แรงงานอายุ ๑๑ ปีขึ้นไปทำงานเกษตรกรรมในครัวเรือน

๓.๓.๓ วันทำงานในรอบปี วันว่างในรอบปี

๔. ปัญหาสำคัญในการดำเนินชีวิต

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการให้ข้อมูลอย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับลักษณะเศรษฐกิจและสังคมทั่ว ๆ ไปของเกษตรกรไทย เพื่อเป็นรากฐานในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต โดยเฉพาะการพัฒนากำลังคน ความต้องการแรงงานของประเทศในอนาคต อีกประการหนึ่งผลของการศึกษาเรื่องนี้ยังอาจใช้เป็นแนวทางในการศึกษาปัญหาเฉพาะอย่างใด ๆ เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้การศึกษาค้นคว้านี้ยังสามารถเปรียบเทียบ със่วามะโนเกษตรกรปี พ.ศ.๒๕๐๖ เพื่อดูการเปลี่ยนแปลงอย่างคร่าว ๆ ในคานเกษตรกรวม และการศึกษาอื่น ๆ ทดคายคลึงกัน โดยเฉพาะโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรของประเทศไทยในส่วนที่เป็นการวิจัยในเขตชนบทรอบสอง ซึ่งได้ทำการเก็บข้อมูลในปี พ.ศ.๒๕๑๕

วิธีดำเนินการวิจัย

เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของหัวหน้าครัวเรือนที่มีอาชีพเกษตรกรรมในการศึกษาค้นคว้านี้ จะรวบรวมและแยกประเภทข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเขตชนบทของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวฯ ของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แล้ว

นำเสนอในรูปแบบตารางอัตราส่วนร้อย

นิยามของคำต่าง ๆ ที่ใช้ในวิทยานิพนธ์

เกษตรกร	หมายถึง	หัวหน้าครัวเรือนที่ระบุตัวเองว่ามีอาชีพเป็นผู้นำทำไรหรือทำสวน มีโคหมายรวมถึงผู้ที่รับจ้างทำงานในนา ไร่ หรือสวน นักกลาส์คว ชาวประมง และอื่น ๆ
ลักษณะการถือครองที่ดิน	หมายถึง	ระบบหรือแบบแผนที่เกษตรกรใช้ถือครองที่ดินเพื่อทำเกษตรกรรม ซึ่งอาจแยกลักษณะการถือครองที่ดินออกเป็น เจ้าของที่ดินทั้งหมด เจ้าของที่ดินส่วนใหญ่เราเพียงส่วนน้อย เจ้าของที่ดินส่วนน้อยเราส่วนใหญ่ และเป็นผู้นำที่ดินทั้งหมด เป็นต้น
ถือครอง	หมายถึง	ที่ดินที่ได้รับการเพาะปลูกทั้งหมดของครัวเรือนนั้น ๆ โดยไม่คำนึงถึงกรรมสิทธิ์ในที่ดิน
เจ้าของที่ดิน	หมายถึง	ผู้ถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ตนถือครองอยู่นั้นทั้งหมด อาจมีโฉนดที่ดินแสดงกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายด้วยหรือไม่ก็ได้
ชาวนา	หมายถึง	เกษตรกรที่ทำนาอย่างเดี่ยว
ชาวนาที่ทำการเกษตรอย่างอื่นด้วย	หมายถึง	เกษตรกรที่ทำนาทำไร่ หรือทำนาทำสวน หรือทำทั้งนาทำสวนไร่
น้ำคั้น น้ำไซ	หมายถึง	น้ำที่ไซคั้น หรือน้ำไซเป็นส่วนใหญ่ อาจจะคั้นน้ำหรือไซน้ำหลายชนิด แต่ค่าคอมในนั้นคือน้ำที่คั้นมากที่สุดหรือน้ำที่ไซมากที่สุด
เวลาว่างในรอบปี	หมายถึง	จำนวนเดือนที่ว่างทั้งเดือน หรือเดือนที่ว่างเป็นส่วนใหญ่ มีโคหมายความรวมถึงระยะเวลาวางสัน ๆ ในแต่ละเดือน

ปัญหาสำคัญในการดำเนินชีวิต

หมายถึง

ปัญหาที่เกษตรกรพิจารณาว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด
อาจจะครอบคลุมหลายปัญหา แต่ในหนังสือจะเฉพาะปัญหา
ที่สำคัญที่สุด